

Einde melkquotering jaagt koeien de wei uit

De EU haalt in 2015 de rem van de melkproductie van de lidstaten. Dat zal leiden tot schaalvergroting in de melkveehouderij en tot weiden zonder koeien. Als we dat willen voorkomen moeten we snel zijn.

Deze maand gaan veel koeien in Nederland weer naar buiten. De meeste Nederlanders zien dat graag, maar een groeiende groep veehouders houdt zijn koeien het hele jaar op stal. Dat aantal dreigt sterk te groeien omdat in 2015 de Europese melkquotering wordt afgeschaft. Die quotering, een rem op de melkproductie per bedrijf, is in 1984 ingevoerd nadat de melkproductie uit de hand was gelopen en de kosten voor de EU de pan uit waren gerezen. De boterbergen zijn verdwenen doordat de melkprijs is verlaagd tot dicht bij het niveau van de wereldmarkt. Vanaf 2015 mogen veehouders van Brussel weer zo veel melk produceren als ze willen. De zuivelindustrie verwacht een groei van 15 à 20%. In theorie zou dat kunnen leiden tot méér koeien in de wei, maar het omgekeerde dreigt te gebeuren. De groei zal namelijk gepaard gaan met een forse schaalvergroting. Daarbij schaffen meer veehouders melkrobots aan en dan is het efficiënt om de koeien bij de robots op stal te houden.

Deze ontwikkeling heeft vier nadelen. Ten eerste kan de gezondheid van de koeien er onder lijden, want op stal hebben ze vaak meer aandoeningen aan hun klauwen. Ten tweede hebben de koeien minder gelegenheid voor natuurlijk gedrag: in kudden grazen, liggen en herkauwen. Dat staat haaks op wat de samenleving van de veehouderij verwacht. Kippen bijvoorbeeld krijgen juist vaker een uitloop naar buiten. Ten derde zal het cultuurlandschap zonder koeien een stuk saaier worden. Ten vierde zal de natuur verarmen, want jonge weidevogels worden beroofd van een voedselbron: de mestflatten van koeien, die altijd veel insecten aantrekken.

Er is nog een probleem: extra koeien zullen meer mest en ammoniak produceren, wat het milieu belast. Staatssecretaris Sharon Dijksma heeft daarom gedreigd dat zij, als er geen garanties zijn dat overtollige mest wordt verbrand, verwerkt of geëxporteerd, de groei van de melkveestapel zal afremmen door invoering van zogenaamde dierrechten voor melkvee. Zulke rechten bestaan al voor varkens en kippen. Een veehouder mag niet meer dieren houden dan hij aan dierrechten bezit of heeft aangekocht.

Ook dierrechten hebben echter nadelen. Ze worden verhandelbaar en dat jaagt melkveehouders die willen uitbreiden op kosten. Bovendien kan de melkproductie zich concentreren op intensieve bedrijven en in gebieden waar al een mestoverschot bestaat. Daar worden de mestoverschotten nog groter en verdwijnen nog meer koeien uit de wei. Ook bestaat het risico dat veehouders hun melkkoeien gaan pushen tot maximale productie, wat al snel ten koste zal gaan van hun gezondheid, welzijn en levensduur.

Dierrechten zijn dus niet wenselijk, maar wat dan wel? Een alternatief is koppeling van de melkproductie aan de gronden van een bedrijf. De melkveehouderij blijft dan grondgebonden. Veehouders kunnen nog steeds uitbreiden, maar alleen als zij extra grond kopen of pachten. Als de overheid dan bovendien de eis stelt dat er voldoende grond is bij de stal (de huiskavel), behoudt de veehouder de mogelijkheid zijn koeien zes à zeven maanden per jaar in de wei te laten. Daar is nog wel een financiële prikkel voor nodig. De zuivelindustrie betaalt veehouders die hun koeien in de wei houden nu al een

halve cent extra per liter melk. Een hogere premie, bijvoorbeeld 1 cent per liter, is nodig die consumenten moeten (willen) betalen. Ook het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EU biedt sturingsmogelijkheden. Alle boeren met grond krijgen namelijk een toeslag per hectare. Voor de melkveehouderij kan de overheid daar de voorwaarde aan verbinden dat de koeien 's zomers in de wei komen.

Ook de supermarkten kunnen meer doen. Albert Heijn is met zijn dagverse zuivel (melk, yoghurt etc.) al geheel overgeschakeld op "weidemelk", maar dat betreft slechts een klein deel van de melkplas. Meer effect is te verwachten als daar ook weidekaas bij komt, maar daar wil Albert Heijn nog niet aan.

Organisaties als Wakker Dier, Dierenbescherming, Natuurmonumenten en Milieudefensie kunnen meer druk op de ketel zetten en weidezuivel promoten bij het publiek.

De Rabobank, tenslotte, moet rigoureuus stoppen met de financiering van bedrijven die zonder extra grond het aantal koeien willen uitbreiden.

De melkveehouderij staat op de tweekop: grondgebonden blijven of industrialiseren? Voor grondgebonden melkveehouderij bestaat veel meer maatschappelijk draagvlak, maar de druk vanuit de markt om te industrialiseren is hoog. Wat ook niet helpt is dat de top van Wageningen Universiteit die ontwikkeling toejuicht. Niet één van de genoemde partijen is in zijn eentje in staat de koeien in de wei te houden. Alle partijen moeten de handen ineen slaan om dit hoog gewaardeerde veehouderijsysteem voor de komende decennia te behouden en te verduurzamen. Dat moet snel gebeuren, want volgend jaar kan het al te laat zijn.

WOUTER VAN DER WEIJDEN en FRITS VAN DER SCHANS zijn werkzaam bij het Centrum voor Landbouw en Milieu

Debat Rode Hoed

Op woensdagavond 24 april is in de Rode Hoed te Amsterdam een debat *De toekomst van de veehouderij: grondgebonden of industrieel?* Het debat is georganiseerd door Stichting CLM en Ecominds i.s.m. de Volkskrant en wordt geleid door Felix Rottenberg. Sprekers zijn melkveehouder Piet Boer van FrieslandCampina, Jan Staman van het Rathenau Instituut en staatssecretaris Sharon Dijksma. Info en kaarten via www.rodehoed.nl